Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.
Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken (en zo)

Leerboek psychotherapie

Sjoerd Colijn, Hans Snijders, Moniek Thunnissen, Susan Bögels & Wim Trijsberg† (redactie) (2009). 992 pp. Utrecht: De Tijdstroom. € 79,-. ISBN 978 90 5898 156 1.

In 2005 verscheen de laatste aflevering van het *Handboek integratieve psychotherapie. Inventarisatie en perspectief*, onder redactie van onder andere Sjoerd Colijn en Wim Trijsberg. Dit handboek weerspiegelde sterk de tendens om de traditionele schoolvorming in de psychotherapie los te laten en te zoeken naar integratie en complementariteit. Die lijn is in dit *Leerboek psychotherapie* nu doorgetrokken naar de opleiding tot psychotherapeut.

In feite hebben auteurs als Jerome Frank met zijn boek *Persuasion and healing. A comparative study of psychotherapy* (1963) en L. Luborsky, met zijn kritische onderzoeken naar verschillen in uitkomst van diverse vormen van psychotherapie (1975), al de basis gelegd voor de opvatting dat de effectiviteit van psychotherapie niet afhankelijk is van de theorie of de specifieke praktijk van een van de vele 'scholen', maar dat universele therapiefactoren een overheersende invloed hebben. Norcross en Goldfried bevestigden dat nog eens in hun *Handbook of psychotherapy integration* (1992).

Het *Leerboek psychotherapie* beoogt, uitgaande van een integratieve visie, het materiaal te leveren voor de postdoctorale opleidingen in de psychotherapie voor klinisch psychologen en psychiaters.

Het is een omvangrijk, goed doordacht en uitgewerkt boek geworden, met 75 bijdragen van elk rond tien tot twaalf pagina's, vol relevante informatie. Na een inleidend hoofdstuk van de redactie volgt er een levendige bijdrage van een psychotherapeut in opleiding, waarin veel cursisten zich zullen kunnen herkennen. Dat is de opmaat voor de delen over theorie, praktijk en professie.

Eerst wordt stilgestaan bij het normale en het verstoorde psychisch functioneren, waarbij apart besproken worden de ontwikkelingscomponent, de neurobiologische, de affectieve, de cognitieve, de gedrags-, de interpersoonlijke en de systemische component. Theorie en onderzoeksbevindingen worden voor elk van die componenten weergegeven, waarbij vaak beschreven wordt hoe verschillende therapeutische scholen die component betekenis geven.

Vervolgens worden de fundamenten van de psychotherapie besproken, zoals de attitude van de psychotherapeut, veranderingen bij de patiënt (het woord cliënt wordt consequent vermeden), de zogenaamde universele therapeutische factoren, de therapeutische relatie en de context van de psychotherapie.

In het volgende onderdeel van het *Leerboek* gaat het over de beïnvloeding van de gewenste veranderingen bij de patiënt. Aparte hoofdstukken gaan over de theorie van het interveniëren, over beïnvloeding van affectieve en cognitieve processen, gedragsprocessen, interpersoonlijke, groepsdynamische en systemische processen en, heel intrigerend, impliciete mentale processen.

Dan komt de praktijk aan de orde. Eerst gaat het over de diagnostiek en taxatie. Ook hier weer aparte hoofdstukken over de diagnostiek van het intrapersoonlijk functioneren, van het gedrag, van het interpersoonlijk functioneren en van relaties en systemen, telkens goed uitgewerkt en veelal met behulp van protocollen, registratieformulieren en vragenlijsten. Mij bekroop hier wel de gedachte dat het nauwkeurig volgen van al deze invalshoeken onvermijdelijk leidt tot een zeer lange diagnostische fase, kostbaar en tijdrovend en voor de patiënt wellicht moeilijk te verdragen. Ik miste een kritische blik op dat aspect. Dit onderdeel wordt afgesloten met een beschouwing over indicatiestelling, richtlijnen en protocollair werken, waarbij op realistische manier wordt stilgestaan bij de waarde van aanbevolen behandelingen. Vervolgens gaat het over de diagnostiek van het therapeutisch proces, waarin onder andere enige evaluatievragenlijsten aan de orde komen. Helaas worden de vragenlijsten van Scott Miller niet genoemd, al sluiten die naadloos aan op de geambieerde afstemming op de patiënt.

…er zijn geen therapievormen die gegarandeerd iedere patiënt helpen…

Na de diagnostiek volgt de behandeling, de hoofdmoot van dit leerboek. Eerst over de praktijk van interveniëren: hantering van de therapeutische relatie, regulatie van affecten, cognities en gedrag, de behandeling in een groep of een systeem en hoe de therapeut met eigen belevingen kan omgaan. In dit gedeelte komt het integratieve aspect sterk naar voren. Daarna volgen veel hoofdstukken gegroepeerd rondom stoornissen: stemmings-, angst- en persoonlijkheidsproblematiek. Hier domineren toch de traditionele therapeutische richtingen: de (cognitieve)gedragstherapie, de experiëntiële en analytische invalshoeken, relatie- en gezinstherapie. Het is niet vreemd dat er vervolgens stilgestaan wordt bij enkele nieu-

were behandelvormen als *mindfulness*, *emotion(ally) focused therapy* en oplossingsgerichte therapie. Er leiden nu eenmaal vele wegen naar Rome, en ondanks de accentuering van evidence-based benaderingen zijn er geen therapievormen die gegarandeerd iedere patiënt helpen. Daarom is er ook een hoofdstuk gewijd aan de integratie van richtlijnen, en één waarin stilgestaan wordt bij die gevallen waarin de richtlijnen geen oplossing bieden.

De hoofdstukken in dit gedeelte zijn volgens een vast stramien gemaakt: eerst de theorie, dan de kernconcepten, de evidentie, centrale interventies, indicaties en contra-indicaties, de behandelduur, oefeningen voor de therapeut in opleiding en relevante literatuur.

Dit praktijkgedeelte wordt afgesloten met een vijftal hoofdstukken over psychotherapie bij specifieke doelgroepen. Aan de orde komen: de psychotherapie bij kinderen en adolescenten (vrij oppervlakkig en weinig uitgewerkt), partnerrelatietherapie, psychotherapie bij ouderen (waarin naar mijn smaak te weinig aandacht wordt geschonken aan het betrekken van de familie), psychotherapie en cultuurverschillen, en psychotherapie bij verstandelijk gehandicapten. In dit deel miste ik de forensische psychotherapie, in de kliniek met tbs-gestelden en in de diverse forensische poli's, met de specifieke problematiek van gedwongen behandeling en rapportage aan de rechter.

Het laatste onderdeel van dit leerboek gaat over de professie van psychotherapeut. Eerst een knap overzichtshoofdstuk over de geschiedenis van de psychotherapie, daarna een belangrijk stuk over de juridische en ethische aspecten van de beroepsuitoefening. De ontwikkelingen in de opleiding tot psychotherapeut worden vervolgens besproken. Wat betreft de voorgeschiedenis slaat de auteur de verschijning in 1981 van het rapport-Verhagen over, het door de regering geaccepteerde rapport op grond waarvan zowel de BIG-registratie als de RINO-opleidingen van de grond zijn gekomen. Ook wordt ten onrechte gesteld dat die opleidingen slechts drie hoofdrichtingen kenden, de gedragstherapie, de psychoanalytische en de cliëntgerichte psychotherapie, en niet de systeemtherapie. Twee bijdragen over supervisie en over leertherapie sluiten het boek af.

Ik vond de meeste bijdragen heel toegankelijk geformuleerd, dat wil zeggen dat de meeste auteurs er in slagen niet te blijven hangen in 'school'-specifieke begrippen, maar 'gewone' taal gebruiken. Ook de beperkte omvang van ieder hoofdstuk maakt dat het steeds over essenties gaat, zonder al te wijdlopige uiteenzettingen. In het praktijkdeel worden dikwijls goede vignetten gebruikt en er wordt veel

verwezen naar Nederlandstalige literatuur. En drukfouten heb ik bijna niet gezien.

Betekent het etiket integratieve therapie ook dat het systemische aspect voldoende aan de orde komt? Ik meen van wel. In het theoretische deel levert Frans Boeckhorst een bijdrage, die, zoals bij hem gebruikelijk, goed doordacht is, maar helaas voor de niet-ingewijde niet makkelijk toegankelijk. Dit geeft het systeemdenken een sektarische kleur. Anders ligt dit bij de bijdrage van Peter Rober over de context van de psychotherapie: toegankelijk en duidelijk. Kathleen Restifo beschrijft de verandering in gezinssysteemmodellen, maar is misschien te veel gefocust op de behandeling van de ouder-kindproblematiek bij delinquent gedrag. Jan Baars bespreekt helder de diagnostiek van relaties en systemen. Hetzelfde kan gezegd worden van het stuk van Justine van Lawick over systemische interventies. De bijdrage van Gilbert Lemmens over relatie- en gezinstherapie bij stemmingsstoornissen had naar mijn smaak duidelijker gekund en iets meer uitgewerkt. Annette Heffels leverde een goed toegankelijk hoofdstuk over psychotherapie bij (echt)paren.

Het leerboek psychotherapie is een goed geredigeerd en zeer informatief boekwerk dat uitstekende stof levert voor de basisopleidingen in de psychotherapie. Het is en blijft doortrokken van het spanningsveld tussen het generieke en de schoolgebonden aspecten en tussen richtlijnen en evidence-based werken enerzijds en de persoonlijke voorkeuren en mogelijkheden van de individuele psychotherapeut anderzijds. Het leerboek wortelt in de praktijk en maakt die niet (veel) mooier dan hij is.

Han Blankstein

Psychische ziekten en problemen onder allochtone Nederlanders. Beleving en hulpzoekgedrag

C. Hoffer (2009). Assen: Van Gorcum. 328 pp. € 51,75. ISBN 978 90 232 4596 4.

Dit boek is niet bedoeld voor systeemtherapeuten in het bijzonder, maar voor hulpverleners in de ggz in het algemeen. Iedereen die een gebrek aan